

Erfgoednummer: L20

Nieuwerhoek

Landschapstype: Oude buitenplaatsen

Feitelijke gegevens

Adres: Parken aan de Vredeshofstraat

Waardering: Hoog

Datering: 19de eeuw

Begrenzingskaart Nieuwerhoek

Stedenbouwkundig-landschappelijke ontwikkeling

Nieuwerhoek is eigenlijk een van de jongere buitenplaatsen in de gemeente Soest. Het werd gesticht rond 1810 door de Amsterdamse bierbrouwer Johannes Harderwijk. Hij was eigenaar van de bierbrouwerij Hooiberg, die in 1864 door G.A. Heineken zou worden overgekocht.

De naam van de buitenplaats kwam overigens van het toponiem van het gebied, dat werd aangeduid als 't Hoekje'. De nieuwe buitenplaats, als nieuw element binnen het gebiedje, heette dus toepasselijk 'Nieuwerhoek'

Op de plaats van Nieuwerhoek stond voor de stichting een boerderij. Deze boerderij werd niet gesloopt, maar behouden als achterhuis van het nieuwe herenhuis. Dat blijkt uit een beschrijving van Ds. Bos uit het begin van de 20ste eeuw. Hij beschrijft vrij uitvoerig hoe het huis eruitziet, de aanwezigheid van een koetshuis met koetsierswoning en een vrijstaande tuinmanswoning. Het geheel was gelegen in een in landschappelijke stijl ontworpen tuin van de hand van tuin- en landschapsarchitect Johan David Zocher sr. (bron: De Mos en Van Hal 2021, p. 27). Ten noorden van de tuin lag in 1832 een plezierbos dat in gebruik was als bouwland. Ofwel het was bedoeld voor de houtkap en -verkoop. De kadastrale minuut 1832 geeft veel inzicht in de loop van de paden, de vijverpartij en de plantsoenen. Uit een akte, die is opgemaakt na het overlijden van Harderwijk, blijkt dat een deel van de voormalige buitenplaats Vredehof (gelegen aan de overzijde van de Vredeshofstraat) tot de buitenplaats Nieuwerhoek behoorde. Hierin is een beschrijving van de percelen opgenomen. Er liggen tuinen, die blijkens de akte zijn voorzien van een koepel, sierlijke bruggen, plantenkassen voor verschillende tuinplanten en fruitbomen, een boomgaard, moestuinen en een

menagerie (huisvesting voor exotische dieren). De koepel is op de kadastrale minuutkaart 1832 ook al te zien op het Kaartbeeld van Sectie H.

Detail kadastrale minuutkaart Soest 1832, Sectie H, 1° blad (links) en Sectie A, 1° blad (links) (Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De gebieden liggen op twee kaarten maar grenzen in werkelijkheid aan elkaar. Het roodomrande perceel op de rechterkaart betreft de buitenplaats. Het perceel met de gele ster is een als bouwland in gebruik zijn plezierbos. De op de linkerkaart aangegeven percelen zijn opgenomen in Nieuwerhoek, maar behoorden daarvoor tot Vredenhof. De oranje stip boven in het perceel betreft een koepel.

Vijver rustoord Nieuwerhoek, Soestdijk.

Linksboven - Aanzicht van de vijver van Nieuwerhoek gezien vanaf de Vredenhofstraat, ca. 1910-1920 (Collectie Archief Eemland, Uitgever of drukker: G.J. Smit 'Ons Boekenhuisje'). Op het moment van de ansichtkaart is de buitenplaats reeds in gebruik als rustoord voor de zusters Augustinessen.

Linksonder – Het laat 19de-eeuwse woonhuis van Nieuwerhoek heeft een neoclassicistische basis (Collectie archief Eemland, Uitgever of drukker: A. Benning, Soestdijk).

In 1884 gaat de buitenplaats voor het eerst over naar een nieuwe eigenaar, die niet uit de familie Harderwijk komt, maar wel een bekende van hen is. Het betreft Jan Beetz. Hij is verantwoordelijk voor het vernieuwen en aanpassen van het herenhuis naar een meer laat 19de-eeuwse bouwstijl.

Wanneer Beetz in 1903 kinderloos en ongehuwd komt te overlijden, verschijnt er enkele maanden daarna een verkoopakte. Grofweg beschrijft het alle onderdelen die eerder ook genoemd werden voor de buitenplaats. Opvallend is ook dat er nog steeds sprake is van een overtuin: een tuin aan de overkant van de (Vredehof)straat. Welke delen er dan precies bij horen is uit het onderzoek niet gebleken. Bij de verkoop in 1841 was dus duidelijk niet al het bezit aan de overzijde van Nieuwerhoek verkocht.

Detail topografische kaart 1900 (topotijdreis.nl). Uit een verkoopakte na het overlijden van de dhr. Beetz blijkt dat er nog steeds sprake is van een overtuin.

Detail topografische kaart 1940 (topotijdreis.nl). Op het kaartbeeld is de ontwikkeling en verkaveling van het gebied goed te zien. Een deel van de tuinaanleg van de voormalige overtuin is dan nog intact.

Het gebied wordt bij verkoop in 17 verschillende kavels opgedeeld, waarschijnlijk alle losse kadastrale percelen die bij de buitenplaats hoorden. Deze worden echter allemaal in een keer gekocht door een nieuwe eigenaar, dhr. Vethake, makelaar van de gebroeders Sukkel. Deze aankoop betekent het einde van de buitenplaats in de omvang die het op dat moment heeft. Het gebied wordt namelijk verkaveld om te gaan ontwikkelen als een villapark op de gronden rondom Nieuwerhoek en in de overtuin. Een voor de tijd kenmerkende ontwikkeling. De buitenplaats zelf wordt als geheel verkocht aan een nieuwe eigenaar, de heer P. S. Meerburg. Deze kocht stukjes grond bij en stootte ook stukken grond af, zoals de tuinmanswoning. Na 12 jaar wordt Nieuwerhoek wederom verkocht. Deze keer aan de heer J. E. Mendes, kunstschilder en tekenaar. Vijf jaar later kwam Nieuwerhoek in

handen van de stichting Mariënburgh, de zusters Augustinessen van Delft, die zich onder andere bezighielden met wijkverpleging. Het huis van Nieuwerhoek zou dienst gaan doen als rustoord voor zusters, die hun werkzaamheden hadden neergelegd. Zeven jaar later, het eigendom was inmiddels van de stichting overgegaan op de Zusters zelf, werd een geheel nieuw complex gebouwd op de voormalige buitenplaats. In 1929 werd Nieuw-Mariënburgh geopend. Het betrof een zieken-, verpleeg- en rusthuis en kraamcentrum. Nadat dit gebouw 50 jaar dienst had gedaan, werd het in 1979 afgebroken en moest het plaatsmaken voor nieuwbouw.

Detail topografische kaart 1980 (topotijdreis.nl). In de omgeving van het voormalige Nieuwerhoek heeft veel verdichting plaatsgevonden. Met name ten noorden van de huidige Noorderweg. Ook in de ten oosten van de buitenplaats en ter plaatse van de voormalige overtuin is de verdichting met bebouwing tastbaar.

Sinds 1979 heeft de ontwikkeling van het gebied niet stilgestaan. Soest is in deze hoek van het dorp steeds verder uitgebreid en langzaam heeft zich hier de wijk 't Hart - Soestdijk ontwikkeld. Voor de ontstaansgeschiedenis en de ruimtelijke karakteristieken van deze wijk wordt verwezen naar van Leon Sebregts, Cultuurhistorische verkenning en waardestelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, Utrecht.

Luchtfoto anno 2022 (topotijdreis.nl). Het rood gemarkeerde gebied heeft nog tastbare elementen die verwijzen naar de voormalige buitenplaats. Hoewel de voormalige overtuin onderdeel is van een villawijk, zijn daar ook nog restanten van de landschappelijke aanleg terug te vinden.

Ruimtelijke Karakteristieken

Restanten van de landschappelijke tuinaanleg, inclusief waterpartijen, van J.D. Zocher sr. in zowel de tuin van de voormalige buitenplaats Nieuwerhoek als die van de overtuin, tevens onderdeel van de voormalige buitenplaats Vredehof.

De karakteristieken bestaan voor Nieuwerhoek uit:

- Restanten van een slingervijver.
- De (reconstructie) van de brug over de vijver.
- De landschappelijke aanleg van het park met open gazons, solitaire bomen en boomgroepen van diverse boomgroepen met verschillende bladkleuren en -vormen.
- Het slingerende pad door het park.

De karakteristieken voor de overtuin / vm. buitenplaats Vredehof bestaan uit:

- Restanten van een slingervijver in het noordelijke deel van het gebied.
- De begeleiding van die vijverrestanten door volwassen bomen tussen de bebouwing door.
- De restanten van het park met open gazons, solitaire bomen en boomgroepen met diverse boomgroepen met verschillende bladkleuren en -vormen langs de Vredehofstraat t.p.v. Park Vredehof 8-26.

De samenhang tussen de restanten aan weerszijden van de Vredehofstraat.

Boven en onder;
Restanten van het
landschapspark van
Nieuwerhoek aan de zijde
van de Vredehofstraat

Waardering

De restanten van de voormalige buitenplaatsen Nieuwerhoek (en Vredehof in de vorm van de overtuin) hebben een hoge waardering. Deze waardering staat los van de waardering die is gegeven aan de wijk 't Hart-Soestdijk (Sebregts 2024).

De restanten van de twee door J.D. Zochter sr aangelegde tuinen in landschappelijke stijl met slingervijvers, brug, slingerend pad, boomgroepen, solitaire bomen en open gazons is een tijdgebonden voorbeeld van de heersende landschapsarchitectuur ten tijde van de aanleg van Nieuwerhoek. Daarbij zijn het voorbeelden uit het oeuvre van de toonaangevende landschapsarchitect J.D. Zochter sr, die verantwoordelijk is voor het introduceren van de landschapsstijl in Nederland. Als gevolg hiervan is er sprake van een hoge historisch landschappelijke en architectuurhistorische waarde. Nog aanwezige tuinen of tuinonderdelen van Zochter zijn binnen de gemeente Soest zeldzaam. De samenhang tussen de restanten van de tuin aan weerszijden van de Vredeshofstraat maakt de historische omvang van de voormalige buitenplaats en concentratie van buitenplaatsen op deze plek tastbaar. Deze in de openbare ruimte afleesbare samenhang is daarom tevens van hoge waarde. De jonge bebouwing op de voormalige buitenplaatsen hebben in het kader van de waardering van de buitenplaats Nieuwerhoek met overtuin, geen waarde. Deze vormt in zijn huidige vorm een aantasting van de oorspronkelijke karakteristieken. Vanuit de ontwikkeling van de wijk en de op zichzelf staande architectonische en cultuurhistorische kwaliteit kan er wel een waarde aanwezig zijn. Voor inzicht in die waarden wordt verwezen naar het rapport van Sebregts uit 2024.

Boven en linksonder – In het noordelijke deel van de straat Park Vredeshof zijn de restanten van de voormalige buitenplaats herkenbaar in de waterlopen tussen bemoste oevers. De ouderdom van de bomen in de straat tonen ook de lange historie.

Rechtsonder – Aan de Vredeshofstraat vormen de restanten van het voormalige buitenplaatsenpark nu een aangename tuin bij de flat Park Vredeshof.

Bronnen

- Mos, de J. en R. van Hal, Buitenplaats Nieuwerhoek, in: van Zoys tot Soest, 42^e jaargang nr. 3: herfst 2021.